

Greit å jukse litt med fisken vår?

Kronikk

En fersk spørreundersøkelse blant fiskere og fiskekjøpere viser at det forekommer juks med fangsttallene, og at fiskerinæringen trenger en holdningsendring for å få bukt med problemet.

Vinteren 2013 verserte rykter og debatt i media om juks i fiskerinæringa. Til tross for en betydelig kontrollinnsats fra offentlige myndigheter, avdekkes nokså få regelbrudd. Kontrollarbeidet er imidlertid krevende da antallet transaksjoner og aktører er svært stort og spredt langs kysten. Dette betyr at etterlevelsen av regelverket i stor grad må baseres på tillit mellom fiskekjøper, fisker og myndigheter. Det er med andre ord ikke lett å måle omfanget av juks, og bak offisielle tall skjuler det seg sannsynligvis mørketall.

Nofima driver for tiden et større næringsfinansiert prosjekt med fokus på lønnsomhet i torskefiskeriene. I den forbindelse har vi også sett nærmere på juks og mekanismene bak juks i bransjen. Juks, svindel og ulovligheter er problemer som kan ramme alle deler av næringslivet. Det gir konkurransefordeler for aktører som bryter loven, og kan stå i veien for andre innovasjonsarenaer som kvalitet, markedskunnskap og produktutvikling. Innenfor fiskerinæringa har vi tillegg en ekstra dimensjon knyttet til at det høstes av en fornybar ressurs, hvor en riktig oversikt over uttaket fra naturen er nødvendig for å sikre en god forvaltning.

For å få informasjon om temaet henvendte vi oss til aktørene gjennom en spørreundersøkelse, som vi sendte til et utvalg av fiskere og fiskekjøpere. I denne studien var vi først og fremst interessert i juks med mengden fisk. Vi fikk inn over 300 svar, noe som er høyt i slike sammenhenger.

Aktørene ble først bedt om å vurdere omfanget av juks på en kvalitativ skala. Gjennomsnittet viser at respondentene opplever at det forekommer juks i liten til moderat grad. Denne vurderingen er imidlertid sterkt subjektiv, og to aktører kan bedømme samme situasjon svært ulikt. Vi spurte derfor også om mengden det jukes med, målt i prosent av aktørenes totale fangst.

I tillegg til sitt eget juks ba vi aktørene om å anslå jukset til andre de har «nær kjennskap til». Om sitt eget juks svarer om lag 60 % at de ikke jukser – blant de

resterende ligger hovedvekten i størrelsesorden 1-5%. Ikke overraskende ble det jevnt over svart at eget juks er lavere enn andres. Gjennomsnittlig anslag om andres juks ligger i kategoriene 5-10 % og 10-20 %, men her er det betydelig spredning i svarene.

Videre spurte vi om holdningen til juks. Det viser seg at om lag 40 % opplever at juks i større eller mindre grad er akseptert, og blant fiskerne oppgir mange at det er et krav fra fiskekjøper. På spørsmål om hvem som tar initiativ til juks oppgis det i de fleste tilfellene at det enten er fiskekjøper eller et samarbeid mellom kjøper og fisker. Den vanligste metoden for juks rapporteres å være at det leveres mer fisk enn det som fremkommer av sluttseddel, såkalt storhundre.

Metoden vi brukte for å skaffe kunnskap om dette temaet legger naturlig nok begrensninger på tolkningen av resultatene. Ettersom vi ikke har mulighet til å måle hvor mye det jukes, valgte vi å la aktørene selv få uttale seg. En måling som denne er subjektiv i sin natur og gir et usikkert faktagrunnlag, og resultatene må derfor tolkes varsomt. Vi kan ikke si hvor vidt anslaget om juks er basert på egne opplevelser eller rykter, og vi vet ikke om det eksempelvis bare er aktører med sterke meninger som har svart. Det er også en overvekt av svar fra de minste fartøyene. Tidspunktet for undersøkelsen kan også ha betydning for svarene.

Det er betydelig usikkerhet omkring omfanget av juks, men undersøkelsen gir informasjon om næringsaktørenes oppfatning. Det er liten tvil om at juks forekommer, men det er også mange som tar avstand fra dette. Det er betenkelig at mange opplever juks som akseptert i en næring som høster av fellesskapets ressurser. Muligens kan noe av dette forklares ut fra regelverk som oppfattes som klart urimelig. Vi har ikke grunnlag for å hevde at fiskerinæringa hverken er mer eller mindre lovlydig enn andre næringer. Undersøkelsen vår viser imidlertid at det kan være gode grunner til å styrke holdningene mot juks i fiskerinæringa.

Kronikken stod på trykk i Dagens Næringsliv tirsdag 25. mars 2014.